

15 APR 2013

Det Kongelige justis og beredskapsdepartement
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

9.4.13

Høring – Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker

Stine Sofies Stiftelse er en prosjektorganisasjon med følgende hovedmålsetting:

- FOREBYGGE vold og overgrep mot barn
- AVDEKKE vold og overgrep mot barn
- IVARETA det voldsutsatte barnet
- PÅVIRKE myndighetene til å bedre barns rettsvern

Det presiseres innledningsvis at Stiftelsen imøtekommer alle endringer som vil øke rettssikkerheten til barn, og høringen besvares ut fra et barne- og fornærmedeperspektiv. Det er et omfattende høringsnotat, og stiftelsen vil fokusere på endringene som omhandler barn.

Stiftelsen stiller seg positiv til at sedelighetssaker og familievoldssaker likestilles og at bistandsadvokatorordningen utvides til også å omfatte overtredelse av straffeloven §§ 227-229 der handlingen har skjedd på bopel eller at fornærmede faller inn under den personkrets som omhandles i rapporten.

Stiftelsen er også positiv til at politiet får ansvar for avhør etter forskriften, slik at avhøret ledes av en politijurist. Ordningen i dag fungerer ikke tilfredsstillende, med store brudd på to ukers fristen. Det går frem av rapporten at dette oftest skyldes forhold i politiet, og at en endring vil kunne føre til mer fleksibilitet og effektivitet. Endring av tidsfristen fra to uker til en uke i saker hvor fornærmede har rett til bistandsadvokat, og fire uker i øvrige saker, vil også kunne medføre en mer effektiv gjennomføring. Det fremgår av rapporten at det i Sverige er Åklagaren som har ansvar for slike avhør, og at disse gjennomføres i løpet av 2-3 dager. Stiftelsen håper endring av gjeldende regelverk vil kunne medføre tilsvarende praksis i Norge. Men skal man korte ned på fristen, så må man også sørge for at fristen blir overholdt. Brudd skal begrunnes i protokollen, uten at det fremgår at brudd får noen konsekvens. Når man ser på dagens ordning med omfattende bruddene på 2 ukers fristen uten at dette får konsekvenser, så mener Stiftelsen at man må sørge for at fristene blir overholdt på en effektiv måte.

Seksuelle overgrep og vold mot barn er svært alvorlig, og særlig vil overgrep begått av en omsorgsperson kunne medføre betydelige skader på barnet. Det er derfor viktig at man ved mistanke om overgrep kan gjennomføre flere avhør selv om barnet ikke forteller om overgrep første gang. Barn kan være veldig lojale mot sine foreldre og nære familiemedlemmer, og det kan være spesielt vanskelig å fortelle om så intime detaljer til en fremmedperson. Det er derfor viktig at avhøret i så stor grad som mulig tas av samme avhører og så raskt som mulig, slik at barnet føler seg tryggere.

Når det gjelder den siktedes rettigheter, er stiftelsen enig med arbeidsgruppen at hensynet til kontradiksjon skal være ivaretatt. Det går frem av rapporten at siktede skal varsles om det første avhøret og gis anledning til gjennom sin forsvarer å stille spørsmål, med mindre hensynet til avhørte eller etterforskningen tilsier annet. Stiftelsen vil anta at det i mange tilfeller av hensynet til etterforskningen og den fornærmede ikke vil være adgang til å varsle den siktede på forhånd. Spesielt der den siktede er omsorgspersonen til fornærmede. Stiftelsen støtter arbeidsgruppens forslag om at det ved akuttavhør kan oppnevnes forsvarer, og at det stilles en frist for siktede til å stille spørsmål til fornærmede og kreve supplerende avhør.

Det er foreslått å senke alderen for dommeravhør til 15 år, slik at barn under 15 år er fritatt fra å møte i retten, og at det er tidspunktet for første avhør som er avgjørende. Stiftelsen ser at denne endringen har grunner for seg da man opererer med den aldersgrensen i annen lovgivning. Slik forholdet er i dag, så vil det i mange saker gå lang tid før saken kommer opp for domstolen, noe som kan medføre at barn som på tidspunktet var fritatt fra å møte i retten opplever å måtte vitne når saken kommer opp for domstolen, spesielt ved ankebehandling. Dette er svært uheldig da det for noen barn vil være en påkjenning å vitne om seksuelle overgrep eller vold, og spesielt vanskelig kan det være når barnet var fritatt i førsteinstans. Barn trenger forutsigbarhet. Således ser Stiftelsen positivt på at det er tidspunktet for første avhør som blir avgjørende. Ellers er den reelle endringen ett år, noe som kan utgjøre forskjell på modenhet hos barna i den alderen. Hvor stor forskjell det i realiteten vil utgjøre, vet Stiftelsen ikke. Det beste for barna hadde selvsagt vært at aldersgrensen fremdeles er 16 år, men med tidspunktet for første avhør som avgjørende. Stiftelsen mener likevel at barn over og under 15 år kan være i stand til å vitne for retten, så sant man blir godt forberedt og får god støtte både før, under og etter rettssaken. Et direkte vitnemål kan være av større verdi for sakens opplysning.

Arbeidsgruppen åpner også for at det av barn som er over 15 år på tidspunktet for avhøret kan foretas avhør etter forskriften og at dette kan vises ved hovedforhandlingen. Stiftelsen mener dette er et svært godt forslag, da barn og andre personer som er svært traumatisert kan fritas fra selve vitneavhøret, samtidig som kontradiksjonen blir ivaretatt ved at det gis adgang til å stille spørsmål til vitnet. Som arbeidsgruppen påpeker kan dette være særlig aktuelt ved systematiske seksuelle overgrep og menneskehandel, eller for vitner med alvorlige psykiske lidelser.

Stiftelsen har forståelse for at man ønsker å avskaffe ordningen med observasjon av de minste barna. Det er viktig at det da kommer på plass en alternativ ordning, slik at også de minste barnas rettssikkerhet blir ivaretatt. Det tas ikke stilling til om dette bør skje ved sekvensielle avhør eller annen passende metode.

Det er videre foreslått en presisering og endring av hvem som skal være tilstede under avhøret. Det er en naturlig at forsvarer og bistandsadvokat skal følge avhøret så sant etterforskningsmessige hensyn ikke tilsier annet. Likevel må Stiftelsen presisere at adgangen til å gjøre unntak ikke kan være for snever. Det kan være tilfeller hvor avhør av barnet må gjennomføres straks, for eksempel ved utrykning til familier hvor det mistenkes at barnet har vært vitne til eller utsatt for vold. I slike tilfeller kan det haste med å gjennomføre avhøret, uten at det er mulig å få tak i tilgjengelige advokater. Dette gjøres i saker hvor voksne er fornærmede, og stiftelsen mener at kontradiksjonen i slike tilfeller kan ivaretas ved et etterfølgende avhør. Det er også naturlig at ansatte på barnehuset følger avhøret da de er involvert i hele prosessen både før og etter avhøret. I akutttilfeller som illustrert over må det likevel være adgang for politiet å foreta en samtale med barnet umiddelbart, for så å ha et avhør på barnehuset dagen etter. Det er også naturlig at barnevernet følger avhøret der dette er formålstjenelig, og det må være hensynet til barnet som tilsier annet. Foreldrenes synspunkt kan ikke være avgjørende. Stiftelsen støtter også forslaget om at foreldre som hovedregel ikke skal delta. Det kan imidlertid tenkes tilfeller hvor avhøret ikke lar seg gjennomføre uten at omsorgspersonen er tilstede, men i slike tilfeller bør omsorgspersonen i så tilfelle forholde seg helt passiv under avhøret.

Det foreslås videre at bruk av barnehuset gjøres obligatorisk for barn under 15 år som skal avhøres som fornærmede. Dette støtter Stiftelsen fullt ut, og mener at den oppfølgingen man får på barnehusene vil være med å senke belastningen et avhør medfører. Stiftelsen har selv hatt kontakt med flere som har vært med barna sine til avhør på barnehusene, og tilbakemeldingen er at de har fått en fantastisk oppfølging både under avhøret og i ettertid. Stiftelsen deler i tillegg arbeidsgruppens syn at det ikke må opprettes for mange

barnehus da man er avhengig av høy kompetanse. Det er nå planlagt et barnehus i Bodø og et i Sandefjord, og dersom man holder frem med opprettelse av flere barnehus vil man risikere at kompetansen blir svekket.

Stiftelsen har den siste tiden opplevd flere henvendelser knyttet til unge overgripere. Dette er selvsagt bekymringsverdig, og stiftelsen støtter derfor arbeidsgruppens anbefaling at barnehusene skal fortsette å tilby behandling til overgripere under 15 år. Selvsagt på en måte som ikke virker støtende på den fornærmede i saken.

Når det kommer til dekking av utgiftene i forbindelse med avhør har Stiftelsen ikke grunnlag for å uttale seg annet enn at tilgangen til barnehuset ikke kan være avhengig av det enkelte politidistrikts økonomi, slik at alle barn får lik mulighet til å bli avhørt på barnehusene.

Arbeidsgruppen har kommet med en mulig løsning i forhold til kompetansekrav til avhører. Denne løsningen innebærer at det i større grad samarbeides på tvers av politidistriktsgrensene, og at barnehusene står for koordineringen av avhørskapasiteten. Begrunnelsen er at dette hele tiden vil sikre nødvendig avhørskompetanse, og kan gjennomføres som en turnus slik at avhørerne er sikret et visst antall avhør i året. En slik ordning vil gi god kompetanse og erfaring for avhørerne, og vil gi barnehusene god oversikt over hvem som har spesielt god kompetanse til å foreta visse type avhør. Stiftelsen er positiv til denne løsningen selv om arbeidsgruppen ikke foreslår den da det vil gripe inn i politimestrenes styringsrett. Uansett hvilke løsning man går for, så er det viktig at avhørerne har god kompetanse til å foreta avhør, at denne kompetansen blir holdt ved like og at det er tilgjengelige avhørere til å foreta avhør. Stiftelsen støtter derfor forslaget om ettergodkjenning av avhørere. Det er også et problem at man mister avhørere som går over i andre stillinger. Man må finne en løsning som gjør det attraktivt å fortsette som avhører og ikke pålegge disse for mange andre arbeidsoppgaver. Stiftelsen er også enig i arbeidsgruppens vurdering om at barnehusene gir en mulighet for å etablere regionale kompetansesentra for avhørere. Dette vil medføre et godt arbeidsmiljø for å utveksle erfaringer og kompetanse, og dette vil også gi en særlig god oversikt over kompetansen til de ulike avhørere, slik at man vet hvem som er best egnet til å foreta ulike avhør.

Det er ellers foreslått at avhør skal protokolleres istedenfor at det gjøres utskrift av avhørene. Dette har stiftelsen ingen spesielle synspunkter på, så lenge det er adgang til å skrive ut utskrift i de avhørene dette finnes nødvendig.

Stiftelsen syns videre det har gode grunner for seg å heve aldersgrensen for å kreve forsikring slik at den tilsvarende strafferettslige lavalder. Arbeidsgruppen foreslår også å heve alderen for fritak til 15 år, og at det innføres forklaringsplikt for politiet.

Til slutt foreslår arbeidsgruppen at påtalemyndigheten gis hjemmel til å akuttoppnevne setteverger på lik linje med forsvarer og bistandsadvokat, og at det er naturlig at bistandsadvokaten blir oppnevnt i disse tilfellene. Stiftelsen ser dette som en grei løsning da dette må skje raskt og bistandsadvokaten allerede er kjent med saken og har et forhold til fornærmede. Om dette vil medføre noen konflikter for bistandsadvokaten har stiftelsen ikke tatt stilling til, men mener dette er en god løsning så sant bistandsadvokaten ikke havner i noen konflikt med sin rolle som bistandsadvokat.

Arbeidsgruppen har også drøftet vergemålsloven § 14 tredje ledd hvor den som oppnevnes som ny verge og den som fratras vergeansvaret skal få skriftlig meddelelse straks. Et slikt varsel vil være problematisk i familievoldssaker og det er etablert en praksis hvor man enten foretar oppnevninga tett oppimot avhøret slik at meddelelsen ikke kommer frem i tide eller at politiet foretar varslingen. Stiftelsen mener dette må reguleres slik at den blir en lik praksis i alle politidistrikt.

Det nevnes at det foretas få medisinske undersøkelser, da man synes å mene at det er gått for lang tid siden overgrepet fant sted. Stiftelsen deler arbeidsgruppens syn om at man med dette kan overse gjentatte overgrep, da overgrep også kan ha funnet sted etter anmeldelsen. Spesielt vil undersøkelse av de minste barna, som er uten språk, kunne ha stor betydning. Ved at man også foreslår å fjerne ordningen med observasjon er medisinsk undersøkelse den eneste muligheten man har til å stadfeste at overgrep har funnet sted. Det er også viktig at det vurderes å undersøke søsken av fornærmede, da disse også kan ha skader som indikerer langvarig vold.

Med vennlig hilsen

Stine Sofies Stiftelse

Ada Sofie Austegard

Leder

Stine Sofies Stiftelse

Mari Jensen

Mari Jensen

Jurist

Stine Sofies Stiftelse